

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

DOCTRINAL APPROACHES TO SPECIAL CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE CRIMINAL PROCEDURE OF UKRAINE

Нагорнюк-Данилюк О.О., к.ю.н.,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Національна академія внутрішніх справ

У статті на підставі аналізу доктринальних підходів встановлено, що нормативно-правовому регулюванню спеціального кримінального провадження в Україні притаманні значні прогалини, протиріччя й фрагментарність, невідповідність сучасному розвитку уявлень про права людини, а власне поняття «спеціальне кримінальне провадження», «спеціальне досудове розслідування», «спеціальне судове провадження» не сформульовані законодавцем. Крім того, відповідні норми щодо практичної реалізації ключових складових такого інституту розміщено в різних частинах Кримінального процесуального кодексу України. Зауважено, що в процесуальному вирішенні з'ясування поняття «спеціальне кримінальне провадження» необхідно керуватися загальним поняттям «кримінальне провадження» (досудове розслідування та судове провадження, процесуальні дії у зв'язку з учиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність) з характерними особливостями для спеціального кримінального провадження, визначеними кримінальним процесуальним законом. Розглянуто сутність та особливості спеціального кримінального провадження як окремого інституту кримінального процесу, його відмінності від загального порядку здійснення кримінального провадження. Обґрунтовано цілі та завдання, які ставляться перед розглядом інститутом, а також передумови більш ефективного здійснення досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, у яких стандартний підхід не може забезпечити реалізацію права підозрюваного (обвинуваченого) на справедливий суд. Констатовано ефективність і доречність існування інституту спеціального кримінального провадження в кримінальному процесі України в умовах дії воєнного стану та триваючих загроз національній безпеці нашої держави. Визначено поняття спеціального кримінального провадження, яке запропоновано закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України.

Ключові слова: спеціальне досудове розслідування, спеціальне кримінальне провадження, *in absentia*, кримінальний процес, генезис, становлення, розвиток, підстави, умови, підозрюваний, воєнний стан.

Based on the analysis of doctrinal approaches, the article establishes that the legal regulation of special criminal proceedings in Ukraine is characterised by significant gaps, contradictions and fragmentation, inconsistency with the modern development of human rights concepts, and the concepts of 'special criminal proceedings', 'special pre-trial investigation', 'special court proceedings' are not formulated by the legislator. In addition, the relevant rules on the practical implementation of the key components of such an institution are placed in different parts of the Criminal Procedure Code of Ukraine. In addition, the relevant provisions on the practical implementation of the key components of such an institution are contained in different parts of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The author notes that in procedurally defining the concept of 'special criminal proceedings', one should be guided by the general concept of 'criminal proceedings' (pre-trial investigation and court proceedings, procedural actions in connection with the commission of an act provided for by the law of Ukraine on criminal liability) with the specific features of special criminal proceedings as defined by the criminal procedure law. The author examines the essence and peculiarities of special criminal proceedings as a separate institute of criminal procedure, and its differences from the general procedure for conducting criminal proceedings. The author substantiates the goals and objectives of the institution under consideration, as well as the prerequisites for more efficient pre-trial investigation and trial of criminal proceedings in which the standard approach cannot ensure the exercise of the suspect's (accused's) right to a fair trial. The author states the effectiveness and appropriateness of the special criminal proceedings in the criminal procedure of Ukraine in the context of martial law and ongoing threats to the national security of our State. The author defines the concept of special criminal proceedings which is proposed to be enshrined in the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Key words: special pre-trial investigation, special criminal proceedings, *in absentia*, criminal procedure, genesis, formation, development, grounds, conditions, suspect, martial law.

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку кримінального процесуального законодавства України, що супроводжується трансформацією форм реалізації правосуддя в умовах збройного конфлікту, окупації територій та масштабного переміщення населення, особливої значущості набуває дослідження інституту спеціального кримінального провадження. Цей інститут, закріплений у главі 24-1 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, є правовим механізмом, який дозволяє забезпечити здійснення правосуддя щодо осіб, які переходять від органів слідства і суду, або перебувають на тимчасово окупованих територіях, з метою ухилення від кримінальної відповідальності [1].

Триваюча збройна агресія РФ проти України створила ситуацію, в якій велика кількість осіб, підозрюваних у вчиненні особливо тяжких злочинів, перебувають поза досяжністю органів досудового розслідування. Це потребує законодавчо обґрунтованих, процесуально збалансованих рішень щодо притягнення таких осіб до відповідальності. Незважаючи на наявність процесуального регулювання, у практиці реалізації спеціального кримінального провадження виникає значна кількість колізійних ситуацій, пов'язаних із: належним повідомленням

особи про підозру; врученням повідомлень через захисника; дотриманням гарантій права на захист; особливостями складання обвинувального акта.

Інститут спеціального кримінального провадження залишається порівняно новим явищем у кримінальному процесі України, а тому потребує ґлибокого теоретико-правового осмислення, доктринального обґрунтування його місця, функцій, гарантій реалізації та ефективного процесуального забезпечення. Таким чином, дослідження спеціального кримінального провадження є своєчасним і важливим для удосконалення кримінального процесу України, забезпечення ефективного функціонування механізмів притягнення до відповідальності осіб, які умисно уникають правосуддя, а також для зміцнення верховенства права та гарантування прав людини в умовах викликів, спричинених воєнною агресією та повоєнною реконструкцією держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти застосування процедури *in absentia* досліджені Ю. П. Аленіним, Р. С. Брухалем, Г. П. Власовою, І. В. Гловою, О. В. Капліною, С. Г. Кримчуком, Д. В. Коперсаком, О. В. Калінніковим, М. А. Погорельським, О. Ю. Татаровим, В. М. Тертишником, В. М. Трофименком, Л. Д. Удаловою,

О. Г. Шило, Д. О. Шумейком та ін. Зазначені й інші вчені зробили достатній внесок у теорію та практику спеціального кримінального провадження, створили вагоме підґрунтя для подальших наукових пошуків. Однак, сьогодні наукового осмислення потребує поняття та сутність спеціального кримінального провадження, з урахуванням умов воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. Вирок та ухвала суду, що набрали законної сили в порядку, визначеному КПК України, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України [1].

Статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) закріплено право кожного обвинуваченого бути негайно та детально поінформованим про причини обвинувачення; мати час і можливість підготуватися до свого захисту; захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, зокрема безоплатно, а також допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, вимагати виклику та допиту свідків захисту тощо [2].

Зазначені положення Конвенції хоча й не встановлюють обов'язковості особистої присутності обвинуваченого під час здійснення судового розгляду кримінального провадження, проте вказують на важливість його участі в такому розгляді, оскільки реалізація таких прав, як право захищати себе особисто та право допитувати свідків обвинувачення, може бути здійснена ним лише за умови присутності.

Право обвинуваченого брати участь у судовому розгляді кримінального провадження закріплене й в ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року [3] та ст. 67 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року [4], знайшло своє втілення й у положеннях КПК України (ст. 42).

Водночас, на міжнародному рівні регламентована можливість проведення судового розгляду кримінального провадження за відсутності обвинуваченого (*trials in absentia*) в передбачених кримінальним процесуальним законом випадках, зокрема такі положення містяться в Резолюції (75) 11 Комітету Міністрів Ради Європи «Про критерії, що регламентують розгляд, що здійснюється за відсутності обвинуваченого» (закріплює такі принципи судового розгляду за відсутності обвинуваченого: 1) своєчасність повідомлення особи; 2) надання достатнього часу для підготовки захисту; 3) надання особі судового рішення, прийнятого за відсутності обвинуваченого, та надання права на оскарження такого; 4) забезпечення права на повторне проведення розгляду у загальному порядку, якщо відсутність обвинуваченого була спричинена поважними причинами) [5].

Таким чином, у міжнародному праві загальновизнаними є одночасно особиста участь обвинуваченого при розгляді кримінального провадження стосовно нього та можливість відступів від цього правила в окремих передбачених законом випадках. Відступи від загального правила пояснюються необхідністю пошуку нових підходів до здійснення досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень як реакції на прояви тероризму, злочинів проти національної безпеки, громадської безпеки в умовах поширення можливостей переховування як наслідків злочинної діяльності, так і осіб, які вчиняють злочини [6, с. 16].

Слушною є позиція Д. В. Коперсака, який зазначив, що спеціальне досудове розслідування є наслідком багатовікових спроб утворити заочне розслідування та засудження винних осіб у вчиненні злочину. Процедура спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень «*in absentia*» покликана подолати умисну відсутність

підозрюваного, обвинувачуваного у кримінальному провадженні та надалі покарати винного відповідно до норм матеріального права [7, с. 24].

Кримінально-процесуальна форма – це інтегративне утворення, яке охоплює кримінально-процесуальне право та систему відносин, що виступають як об'єкт правового регулювання. Це регламентована кримінально-процесуальним правом система й структура кримінально-процесуальних інститутів і правил, процедура та послідовність стадій кримінального процесу, умови, способи й строки вчинення процесуальних дій, безпосередньо чи опосередковано пов'язаних зі збиранням і дослідженням доказів на слідстві й у судовому розгляді, їх закріплення в правових актах, а також порядок прийняття й оформлення рішень по окремих питаннях і по справі загалом [8, с. 33].

Процесуальна форма важлива не лише в діяльності судових органів, а й у діяльності інших учасників кримінального провадження. З огляду на це, ми погоджуємося з В. М. Трофименком, який вказує, що процесуальна форма є невід'ємною стороною кримінального процесу, оскільки являє собою правову форму діяльності органів досудового розслідування, оперативних підрозділів, прокурора, слідчого судді та суду, а також осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні [9].

Соціальна цінність кримінальної процесуальної форми полягає в тому, що вона є результатом гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами в галузі захисту прав і свобод людини у сфері кримінального судочинства, їхньої імплементації у внутрішні правові механізми [9]. Функціональним призначенням кримінальної процесуальної форми є забезпечення одностановності провадження в кримінальних справах усіма органами досудового розслідування, прокуратури та суду [10, с. 42–43].

З огляду на безперервний процес еволюції кримінальної процесуальної форми говорити про те, що вона має бути уніфікованою для всіх кримінальних проваджень, не слід, оскільки таке твердження не відповідає сучасним тенденціям законодавчого регулювання кримінальної процесуальної діяльності учасників кримінального процесу [9].

Саме тому як у міжнародному, так і національному законодавстві значна увага приділяється диференціації кримінальної процесуальної форми в частині «розумного» спрощення. Адже саме за допомогою механізму диференціації кримінальної процесуальної форми можлива розробка ефективної моделі кримінального судочинства, здатної забезпечити баланс прав та інтересів потерпілих і обвинувачених, реально реалізовувати принципи, закладені в КПК України, досягти завдань кримінального провадження [11, с. 18].

Диференціація кримінальної процесуальної форми здійснюється за різними критеріями (категорія осіб, форма досудового розслідування тощо), її розглядають також як метод процесуальної організації: коли законодавець конструює для всіх без винятку кримінальних справ єдину систему стадій, йдеться про уніфікацію системи стадій кримінального процесу. У тому ж разі, коли для різних категорій кримінальних справ наявна власна система стадій, відбувається диференціація системи стадій кримінального процесу. Диференціація, у свою чергу, може проводитися в бік ускладнення кримінального процесу (появи додаткових стадій), і в бік його спрощення (виключення певних стадій в окремих категоріях кримінальних справ). Вона також може бути глобальною, коли в кримінальному процесі є кілька паралельних систем стадій, жодна з яких не розглядається як базова (ординарна), і локальною, коли в окремих категоріях кримінальних справ у системі стадій виникають певні «відгалуження» від основної системи стадій, обраної як певний кримінально-процесуальний стандарт [12, с. 66].

На наш погляд, обґрунтованим є твердження В. М. Трофименка про те, що наявність різних форм кримінального провадження створює реальні передумови для ефективного захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, забезпечує ресурсну економію, раціоналізує й оптимізує провадження [9]. Крім цього, одним із критеріїв диференціації кримінальної процесуальної форми, на думку В. М. Трофименка, є специфіка суб'єкта, який вчинив суспільно небезпечне діяння [9].

Вважаємо, що здійснення диференціації кримінальної процесуальної форми на основі конкретних критеріїв сприяє її визначеності шляхом встановлення характерних відмінностей та особливостей реалізації порівняно з загальним порядком кримінального провадження, що має особливе значення в контексті здійснення спеціального.

З огляду на аналіз положень КПК України та позицій науковців відносно критеріїв диференціації кримінальної процесуальної форми вважаємо, що до критеріїв диференціації, які покладені в основу виокремлення спеціального кримінального провадження, слід віднести:

– *суспільно-політичне значення справ цієї категорії;*

Метою закріплення в КПК України можливості здійснення спеціального кримінального провадження є підвищення ефективності розслідування окремих злочинів проти основ національної безпеки України та громадської безпеки, злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю та корупційних злочинів [13].

– *ступінь суспільної небезпеки кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється (обвинувачується) особа;*

Адже, відповідно до положень КПК України більшість злочинів, у кримінальних провадженнях щодо яких здійснення спеціального кримінального провадження можливе, за ступенем тяжкості відносяться до тяжких та особливо тяжких.

– *специфіка поведінки суб'єкта, який підозрюється (обвинувачується) у вчиненні кримінального правопорушення, що в даному випадку проявляється в переховуванні підозрюваного (обвинуваченого), який є повнолітнім, від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності.*

Відзначимо, що вибір критеріїв диференціації кримінальної процесуальної форми може зумовити як її спрощення, так і ускладнення. Загальновизнаною є думка про існування таких двох напрямів диференціації кримінальної процесуальної форми як спрощення процесуальної форми (з метою прискорення провадження) та ускладнення (з метою встановлення додаткових процесуальних гарантій для осіб зі специфічними юридично значущими властивостями) [9; 14, с. 76].

Сьогодні, визначенню порядку здійснення спеціального кримінального провадження присвячені окремі норми, зокрема положення глави 24-1, ст. 309, 323, 374, 400 КПК України, які свідчать про наявність у спеціального кримінального провадження матеріально-правової бази, що зумовлює зміни в його законодавчому регулюванні. Крім того, в КПК України закріплені особливості в діяльності органів досудового розслідування та суду як на стадії досудового розслідування (Глава 24-1 КПК України), так і на стадії судового провадження (ст. 323 КПК України), а також на стадії судового провадження з перегляду судових рішень (ст. 309, 400 КПК України).

Таким чином, особливості кримінальної процесуальної діяльності учасників кримінального провадження в разі здійснення спеціального кримінального провадження простежуються на декількох стадіях кримінального процесу, що свідчить про комплексний характер спеціального кримінального провадження [15].

З іншого боку, необхідно враховувати, що закріплена в КПК України правова конструкція спеціального кримі-

нального провадження передбачає можливість здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження й окремо одне від одного, тобто здійснення в кримінальному провадженні спеціального досудового розслідування автоматично не зумовлює здійснення спеціального судового провадження [15] в такому кримінальному провадженні, а здійснення досудового розслідування в загальному порядку не є підставою для відмови в здійсненні спеціального судового провадження. Більше того, в ч. 2 ст. 7 КПК України встановлюється, що зміст і форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного чи обвинуваченого повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження [1].

З вказаного випливає, що відмінності в законодавчому регулюванні спеціального кримінального провадження обумовлені, в першу чергу, неможливістю в деяких випадках забезпечити явку підозрюваного (обвинуваченого) до органів досудового розслідування та суду і необхідністю реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності за таких умов [15].

Визначаючи характер та природу встановлених в КПК України гарантій при здійсненні спеціального кримінального провадження, вважаємо обґрунтованою позицію І. В. Гловюк, яка слушно зауважила, що характер таких гарантій має не додатковий (підсилюючий), а заміщуючий характер, спрямований на усунення тих загроз застосування щодо підозрюваного, обвинуваченого належної правової процедури, що можуть мати місце при їхній фактичній відсутності протягом досудового розслідування та судового провадження [6, с. 18–19].

У результаті співставлення наукових позицій з положеннями КПК України, що регламентують здійснення спеціального кримінального провадження, неможливість проведення під час спеціального кримінального провадження безпосереднього допиту підозрюваного (обвинуваченого), неможливість оскарження ухвали про здійснення спеціального досудового розслідування та відсутність особливого порядку оскарження вироку, ухваленого за результатами розгляду спеціального кримінального провадження, є доказом зниження рівня процесуальних гарантій [15].

Так, у КПК України передбачена можливість здійснення як досудового розслідування, так і судового провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого). При цьому така можливість пов'язується з переховуванням підозрюваного (обвинуваченого) від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності й оголошенням його в міжнародний розшук; встановленням особливого порядку здійснення виклику підозрюваного (обвинуваченого) та направлення йому процесуальних документів; закріпленням вичерпного переліку злочинів, щодо яких можливе здійснення спеціального кримінального провадження; визначенням особливої процедури прийняття рішення про здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження; встановленням обов'язкової участі захисника під час здійснення спеціального кримінального провадження та закріпленням вимоги про відповідність змісту та форми спеціального кримінального провадження загальним засадам кримінального провадження.

З урахуванням вищезазначеного, беручи до уваги те, що відсутність підозрюваного (обвинуваченого) під час досудового розслідування та/або судового провадження дозволяє здійснити його в більш короткі строки (за рахунок нездійснення учасниками кримінального провадження окремих процесуальних дій).

Отже, очевидним є той факт, що вітчизняне нормативне регулювання спеціального кримінального провадження має значні прогалини, протиріччя й фрагментарність, а також невідповідність сучасному розвитку уявлень про права людини. Зокрема, зі змісту КПК України вбачається, що поняття «спеціальне кримінальне провадження», «спе-

ціальне досудове розслідування», «спеціальне судове провадження» не сформульовані законодавцем, відповідні норми розміщені у різних частинах Кодексу. На практиці в одному кримінальному провадженні можуть бути застосовані або обидва механізми, або один із них. При цьому, якщо проводилось спеціальне досудове розслідування, підстави для здійснення спеціального судового провадження сторони обвинувачення потрібно доводити у кожному випадку, тобто здійснення спеціального досудового розслідування не є єдиною переконливою та обов'язковою підставою для суду для ухвалення рішення про здійснення спеціального судового провадження. Отже, як потрібно визначити поняття спеціальне кримінальне провадження? Це тільки випадки, коли здійснювалося і спеціальне досудове розслідування, і спеціальне судове провадження? Або спеціальне кримінальне провадження можна вважати провадженням, в якому застосовано тільки спеціальне досудове розслідування або тільки спеціальне судове провадження? Убачається, що у вирішенні цього питання потрібно керуватися загальним поняттям «кримінальне провадження», яке визначено як досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 10 ч. 1. ст. 3 КПК України) [16].

Таким чином, спеціальне кримінальне провадження відіграє важливу роль у забезпеченні права потерпілого на доступ до правосуддя та компенсацію завданих кримінальним правопорушенням збитків [15].

На тому, що кримінальне провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого) дозволяє оперативно вирішувати кримінальні справи, при цьому заощаджуючи державні ресурси, зауважують О. Ю. Татаров [17, с. 125] та В. М. Трубінов [18, с. 180].

Беручи до уваги позицію вчених, ми можемо стверджувати, що значення спеціального кримінального провадження полягає також у виконанні такого завдання як забезпечення реалізації принципу процесуальної економії шляхом мінімізації матеріальних витрат для забезпечення швидкого та повного здійснення кримінального провадження.

Заслугує на підтримку й позиція Г. В. Матвієвської про те, що здійснення кримінального провадження за відсутності обвинуваченого сприяє реалізації виховної функції правосуддя. Винесення обвинувального вироку (якщо він, звичайно, є законним, обґрунтованим і справедливим) всупереч факту ухилення обвинуваченого є свідченням засудження з боку суспільства та держави вчиненого ним зло-

чину [19, с. 33]. Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого) може нейтралізувати правозастосовну практику, що склалася, в якій недобросовісний підозрюваний (обвинувачений) може перешкоджати проведенню досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження [18, с. 180].

Отже, можливість здійснення спеціального кримінального провадження унеможливило зловживання підозрюваними (обвинуваченими) процесуальними правами та стимулює їх до належного виконання процесуальних обов'язків. Таким чином, значення спеціального кримінального провадження в кримінальному процесі України полягає в захисті публічних інтересів держави та прав осіб, які є потерпілими від кримінальних правопорушень, за умови підстав передбачених гл. 24-1 КПК України.

Функціональне призначення спеціального кримінального провадження полягає у забезпеченні швидкого, повного та неупередженого розслідування і подальшого судового розгляду шляхом збирання доказів у кримінальних провадженнях в умовах протидії з боку підозрюваного (обвинуваченого) у формі ухилення підозрюваного (обвинуваченого) від кримінальної відповідальності шляхом переховування від органів слідства та суду та забезпечення права підозрюваного (обвинуваченого) на захист через реалізацію його процесуальних прав під час такого досудового розслідування (судового розгляду) захисником.

Висновки. Спеціальне кримінальне провадження – це особливий порядок кримінального провадження, що охоплює спеціальне досудове розслідування та спеціальне судове провадження і передбачає процедуру їхнього здійснення у випадках передбачених КПК України щодо виключного переліку злочинів, стосовно підозрюваного (обвинуваченого), крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду, на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук, а також щодо злочину, вчиненого підозрюваним, стосовно якого уповноваженим органом прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся за умови дотримання загальних засад кримінального провадження з метою забезпечення швидкого й ефективного захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень. Таке поняття пропонуємо закріпити в ст. 3 КПК України (доповнити пунктом 10-1).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнято 16 груд. 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042
4. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_588
5. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № 6R (87) 18 від 17 вересня 1987 року «Щодо спрощення кримінального провадження». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_339
6. Глов'юк І. Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (in absentia) у системі кримінального провадження України. *Право України*. 2015. № 7. С. 16–25.
7. Коперсак Д. В. Спеціальне досудове розслідування кримінальних правопорушень: дис. ...док. філософ. Одеса. 2021. 247 с.
8. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України. Загальна частина: навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 152 с.
9. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 437 с.
10. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006–2011 роки). Київ : Істина, 2012. Ч. 1 : Загальні положення і досудове провадження. 288 с.
11. Матвієвська Г. В. Заочне провадження у кримінальному судочинстві України: дис... канд. юрид. наук: Харків, 2013. 226 с.
12. Шумейко Д. О. Здійснення спеціального кримінального провадження в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: Освіта України, 2020. 400 с.
13. Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини: URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/web2/webproc4_1?pf3511=51914
14. Новак Р. В. Поняття та значення особливих порядків кримінального провадження. Харків, 2014. № 4. С. 75–84.
15. Нагорнюк-Данилюк О. О., Татаров О. Ю. Спеціальне кримінальне провадження в кримінальному процесі України: монографія. Херсон: НАВС, 2019. 200 с.
16. Шумейко Д. О. Здійснення спеціального кримінального провадження в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: Освіта України, 2020. 400 с.
17. Татаров О. Ю. Заочне провадження в кримінальному судочинстві України: проблеми та перспективи реалізації. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. Право. Ужгород*, 2014. Вип. 29, ч. 2, т. 2. С. 125–130.
18. Трубінов В. М. Реалізація засад кримінального провадження в процесуальній формі заочного кримінального судочинства. *Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. Право*. 2014. № 1137. Вип. 18. С. 177–181.
19. Матвієвська Г. В. Заочне провадження у кримінальному судочинстві України: дис... канд. юрид. наук. Харків, 2013. 226 с.